

Nieuwsbrief december 2005

Bezoek aan Leh en Zanskar.

15 Juni is het zover: we vertrekken naar India om de stichtingkinderen te bezoeken. Voor Saskia is het inmiddels drie jaar geleden dat ze in Leh was.

I.

Op het vliegveld van Leh worden we ontvangen door vier jongens en Lama Lobzang. We krijgen ieder vijf katha's omgehangen. Onze vrienden ontvangen er van ons ook een. De jongens reageren verheugd. Het is voor het eerst dat hun dit huldebetoon ten deel valt.

Alle vier zijn ze weer behoorlijk gegroeid. Galden begint er met zijn zeventien jaren uit te zien als een 'echte' man. Uit het gezicht van Wangtak, dertien, zijn de kinderlijke trekken aan het verdwijnen. Getsok, veertien, heeft nog altijd die stralende uitdrukking op zijn gezicht als hij lacht. Hij ziet er gezond en fit uit. En Norbuu, veertien, heeft een deel van zijn verlegenheid verloren, lijkt het.

Met tien man in een Tata Sumo rijden we naar Shanti Guesthouse. We worden hartelijk verwelkomd door Tsering Phuntsok en zijn vrouw, en onthaald op veel zoete melkthee en namkin (zoute boterthee), en koekjes zoveel als we willen. Na een uurtje wordt het voor ons tijd om eens goed te gaan rusten. We zijn moe van dertig uur non-stop reizen en draaiërig van de hoogte. De komende dagen zullen we het rustig aan moeten doen, en veel thee en water drinken (de beste remedie tegen hoogteziekte).

Op de tweede dag van ons verblijf trekken de jongens bij ons in. Ze hebben dezelfde kamer als het jaar ervoor: een sober optrekje met een plastic zeil als kleed, en twee primitieve houten bedden met dunne matrassen als meubilair. Daarop slapen de drie jongste. Galden heeft een eigen matras op de grond.

Zoals altijd in Leh moeten we een aantal bezoeken afleggen, en de sociale en zakelijke banden met de voor de jongens verantwoordelijke personen aanhalen: om ervoor te zorgen dat zij na ons vertrek goed begeleid achterblijven.

We gaan op bezoek bij mevrouw Rinchen en haar man Namgyal, de pleegouders van Wangtak; langs de kostscholen van Getsok, Galden en Norbuu in Leh en in Shey; we spreken met hun leraren, directeurs van scholen; moeten meerdere malen naar de bank, omdat het sponsorgeld (voor een heel jaar) voor elf studenten niet in een dag omgewisseld kan worden. Het is en blijft India.

Er staat een trekking met de jongens op het programma, die vijftien dagen in beslag zal nemen. Het wordt een bijzondere ervaring voor ons allemaal. Voor de jongens in de eerste plaats, omdat zij als 'toeristen' meegaan.

Elke dag geven we Engelse conversatieles aan de jongens. Daarbij gebruiken we boekjes die we meebrachten uit Nederland, zoals Harry Potter van J.K. Rowling, Charlie and the Chocolate Factory van Roald Dahl, Jungle Book van Rudyard Kipling, Robin Hood, en nog wat andere boekjes met verhalen. De jongens genieten van de aandacht die ze krijgen en werken, verdeeld over de twee kamers, gezeten op hun knieën, enthousiast aan de lees- en schrijfofdrachten, die we later met ze bespreken. Ze doen hun best om hun Engels te oefenen, en dat gaat ze steeds beter af, constateren we met voldoening.

Er is een duidelijk verschil tussen het Engels van de jongens in Leh, en Norbuu die in Shey naar school ging. Norbuu heeft meer moeite met het zich uitdrukken in het Engels. Hij zal komend jaar naar Leh verhuizen voor

Norbuu, Galden, Wangtak, Getsok

v.l.n.r. Tsering Angmo, Stanzin Dolkar, Diskit Chodon, Dechen Yangdol, Lobzang Norbuu, Kunga Zayoud, Jigmet Tsetan, Stanzin Gyurmed.

de negende klas en tijdens de lange wintervakantie vooral bijles Engels gaan volgen.

's Morgens schijnt de zon in de kamer van de jongens en ontbijten we daar met zijn zessen, gezeten op deken op de vloer en op de matras van Galden; 's avonds gebruiken we gezamenlijk de warme maaltijd in onze kamer bij de laatste zonnestralen daar en wat zwak lamplicht en kaarsen (als het licht uitvalt). De maaltijden zijn eenvoudig, met verse groenten en rijst.

's Middags lunchen we meestal, voor enkele dubbeltjes de man, in het restaurantje van Tashi, de Tibetaanse vluchteling en haar man, die hier al bijna hun hele leven wonen. In hun restaurantje staan vier tafeltjes, met zestien stoelen. De jongens genieten er van een colaatje (hun rantsoen is één per dag) en een thugpa (Tibetaanse noodlesoep) of een bord gebakken noodles of rijst, met stukjes groente. Soms ook kiezen de jongens voor de eetgelegenheden van Robin en zijn vrouw, het Nepalese echtpaar, dat al jaren in Leh woont en een bloeiend restaurantje runt, waar ook voor weinig geld lekker wordt gegeten, vinden wij allen. Daar eten we witte rijst met linzensaus, groenten en platte broodjes, chapati genaamd.

De jongens willen 's avonds na het eten graag nog voor een stroll (een ommetje) de 'stad' in. 't Liefst zonder begeleiding. Een vrijheid die ze nauwelijks hebben op het internaat. We spreken wel een tijd met ze af waar-op ze thuis moeten zijn.

2.

Wanneer wij in Leh aankomen, hebben de jongens net hun tweede proefwerkperiode achter de rug. Op 'resultsdag' (de dag dat de rapporten worden uitgereikt) krijgen we hun cijfers te zien: Getsok blinkt in tegenstelling tot vorig jaar nu uit in bijna alle vakken; ook Norbuu, die het achtste jaar voor de tweede keer doet, heeft mooie cijfers (dat hadden we verwacht, zo niet geëist); Wangtak haalde als in alle eerdere jaren goede resultaten; maar de lijst van Galden daarentegen is beneden de maat.

Van Galden's leraren krijgen we te horen dat hij een aardige, welwillende en behulpzame jongen is die graag verantwoordelijkheden op zich neemt. Als een van de internatoudsten heeft hij wat meer privileges dan de jongere interne studenten, maar ook meer verplichtingen. Zo fungeert hij in de avonduren als huiswerkbegeleider van de jongere studenten. Galden deelt zijn kamer met zeven leerlingen die grotendeels jonger zijn dan hij, en die 's avonds behoorlijk kunnen keten, zegt hij. Daardoor is hij vaak niet in staat genoeg te studeren. We zorgen dat hij kan verhuizen naar een kamer met wat oudere kostschoolleerlingen, waaronder een klasgenoot.

We besluiten hem tijdens de trekking een keer apart te nemen en serieus met hem te praten. Hij is zeventien jaar, krachtig en doet graag en veel aan sport. Daar hebben wij begrip voor. Toch zal hij zich ook onze zorgen moeten aantrekken. En hopelijk op het intellectuele vlak

weer beter gaan presteren. Zo niet, dan is het 'einde verhaal'. Wij zullen hem uitleggen dat het nemen van verantwoordelijkheden voor anderen niet ten koste van hemzelf moet gaan.

Tijdens een van de laatste dagen van de trekking, na de lunch, laten we de anderen vertrekken. We blijven we met zijn drieën achter, Saskia, Galden en ik. We zoeken een beschutte plek op, van het pad vandaan, waar groepen voorbijtrekkende wandelaars ons gesprek kunnen verstoren.

We vragen Galden over zijn situatie binnen zijn familie. Wat hij denkt te gaan doen in de toekomst. Hij heeft er over nagedacht. Hij is als oudste zoon in het voordeel: hij is de erfgenaam. Als hij trouwt of als hij een bepaalde leeftijd heeft bereikt, kan hij aanspraak maken op het grootste deel van het boerenbedrijf: de woning, de stallen, het vee, de cultuurveldjes. Zijn ouders gaan dan met de andere kinderen in een kleiner huis wonen en krijgen een deel van de veldjes.

We vertellen Galden dat hij behalve erfgenaam ook de verantwoordelijkheid voor een aantal van zijn jongere broers en zussen zal 'erven', indien die nergens onder de pannen geraken, dus dat een opleiding een extra garantie zal zijn voor een beter leven voor hem en zijn hele familie. Dat begrijpt hij.

Galden ziet voor zichzelf een toekomst in het leger, maar dan niet als soldaat. Hij wil officier worden: houdt van delegeren en opdrachten geven. We benadrukken dat hij vanaf nu keihard moet gaan werken. Galden trekt zich onze woorden aan. Hij vindt het belangrijk dat we tevreden over hem zijn.

Na het gesprek op het plateau is zijn positie in de groep van jongens anders geworden (is hij voorlopig 'officier' af). De verandering is heel duidelijk te merken aan Getsok. Die gedraagt zich meer ontspannen en is een stuk toegankelijker.

Het gesprek met Galden lijkt een beetje op het gesprek van vorig jaar met Getsok, toen diens resultaten minder waren. Gelukkig heeft de verhuizing naar het internaat Getsok juist goed gedaan.

Op de vraag hoe hij zijn verbeterde resultaten verklaart, antwoordt hij dat hij 's nachts op zijn bed nog vaak zit te studeren.

Norbuu zal met ingang van het nieuwe schoolseizoen Shey verlaten en naar de school en het internaat in Leh gaan. De school in Shey gaat maar tot en met klas acht, die van Leh tot en met klas twaalf.

Norbuu verheugt zich op de verhuizing naar de 'stad' en de 'grote' school: daar hebben scholieren al vanaf de vijfde klas computerles.

Tijdens de winter zal hij zich de ontbrekende computervaardigheden eigen gaan maken middels een speciale cursus.

Wangtak is als vanouds de jongen die op school geen problemen oplevert. Tijdens de trekking wandelt hij dagelijks met ons op, en praten wij over allerlei zaken in het Engels. Hij is leergierig en zou het liefst ook nog

Nederlands leren, zegt hij.

3.

De reis naar sTongde via Kargil duurt lang maar verloopt zonder ongemakken. In sTongde zien we na drie jaar de moeder, zus en jongere broers van Getsok en Wangtak terug.

Ook in Zanskar verstrikt de tijd snel. We hebben vier dagen om paardemannen te vinden en een gids. We dachten dat Palden ons daarbij flink zou helpen, maar hij heeft het erg druk met zijn nieuwe baantje als taxichauffeur. Hij assisteert ons wel bij het inslaan van voorraden: voedsel voor negen man voor negen dagen, en het transport ervan per taxi van Padum naar Pishu.

Tijdens de tocht maken we gebruik van een grote bungalowtent die wij jaren terug alweer mee naar Ladakh namen. Met die tent hebben we altijd veel bekijks. Het is de enige bungalowtent van dit type in heel India vermoeden we.

Palden, de vader van Wangtak en Getsok, kan ons niet begeleiden op trekking. Ook de vader van Galden gaat niet mee. Hij en zijn paarden zijn al ingehuurd voor een andere trekking. Hij is niet thuis als wij hem opzoeken. We ontmoeten zijn vrouw, met alweer een kind aan de borst.

Een tante van Galden is op bezoek. Ze is non in Dharamsala en vertelt ons dat ze er bij haar broer en schoonzus steeds op hamert toch vooral niet nog meer kinderen te nemen. 'Maar, je ziet, het heeft geen effect gehad', zegt Galden's tante, evengoed lachend: 'met ieder kind erbij, worden ze maar armer, toch?' Dat lijkt ons een onweerlegbare logica.

We nemen een andere paardenman uit Pishu, Thukjay, familie van Galden. Hij kocht dit jaar met een lening vijf paarden. We hebben alle vijf de paarden nodig voor de trekking. Als helper neemt Thukjay nog Lotus mee, een van de armste mannen uit Pishu.

Op de avond voor ons vertrek tenslotte vinden we een gids (en kok): Sengge, de buurman van Palden. We kennen Sengge sinds 1999. In dat jaar gaf hij nog bijles aan Wangtak, voordat wij Wangtak meenamen en in Leh op school plaatsten.

Sengge is tegenwoordig leraar-in-opleiding in het dorp Zangla, niet ver van sTongde vandaan. Zijn inkomen als leraar bedraagt vijftienhonderd Indiase roepies per maand (ofwel acht en twintig euro). In de zomervakantie heeft hij twee weken de tijd om wat bij te verdienen. Als gids en kok ontvangt hij acht euro per dag gedurende negen dagen, in totaal twee en zeventig euro. Hoewel het lerarenbaantje de eerste jaren echt sappelen is, geeft het hem na vijf jaar recht op een vaste aanstelling en op pensioen. Dan zal hij, naast de zekerheid van een vaste baan, een inkomen van negentig euro per maand hebben.

De trektocht levert de jongens fysiek geen enkel probleem op. Wel is het soms lastig een goede manier te vinden om met elkaar om te gaan. De jongens worden heen en weer geslingerd tussen ons, bij wie ze vrijheid

gewend zijn, en het gezelschap van familieleden en dorpsgenoten, bij welke de betrekkingen meer hiërarchisch bepaald zijn. Voor alle partijen is dit een kennisgeving met andere omgangsvormen; en soms wat ingewikkeld manoeuvreren.

Terug in Leh weet iedereen weer waar hij aan toe is, zijn de verhoudingen wederom helder, de routines bekend: kan men zijn mening geven, genieten we van de gemeenschappelijk ontbijten, het les geven en krijgen, met zijn allen inkopen doen, bezoekjes afleggen, gezellig lunchen, dineren, enz.

4.

Na de trekking is een van de dingen die wij doen, een inventaris maken van de kledingvoorraad van de jongens in Leh. Het enige wat de jongens bezitten zijn hun kleren, schoenen, schoolboeken, schriften, wat foto's en de blikken kist waarin dit alles zit.

Nadat we de inhoud van hun kisten hebben geïnventariseerd, gaan we, op de Main Bazaar, het nodige aanschaffen. Ook sturen we de jongens er op uit om kleding te kopen.

Dat vinden ze *super*. Ze mogen niet zonder bon terugkomen en moeten ons precies kunnen vertellen waar ze de waar kochten.

Uit Nederland namen we ook deze keer dertig kilo kleren mee, deels voor de jongens, deels voor de kinderen in Shey, deels voor vrienden in Zanskar.

Met een leuk (tweedehands) T-shirt met spannende opdruk zijn kinderen hier zo blij als kinderen elders met een gameboy, crossfiets, dvd-speler, audio-installatie, voetbaluitrusting. Het shirt wassen ze elke dag en het geeft hun een gevoel van rijkdom.

We hebben de jongens dit jaar ook gelukkig kunnen maken met voetbalschoenen die we kochten op tweedehands 'snuffelmarkten' in Nederland. Ze vroegen om voetbalshirts, maar daar konden we niet voor een redelijke prijs aan komen. Als alternatief kochten we voor enkele euro's vier T-shirts bij de Macro.

Voor Wangtak namen we ook nog een stevig rugzakje mee voor zijn schoolboeken. Hij sjouwt al zijn boeken heen en weer naar school en kan dus wel een sterke schooltas gebruiken.

Getsok verslijt zijn schoenen erg snel. Dit komt deels door onachtzaamheid. We proberen hem zover te krijgen dat hij zijn veters los maakt alvorens hij zijn voeten in zijn schoenen perst. Hij wil best, maar is bij ieder aangekondigd vertrek te enthousiast om er op uit te trekken en te gehaast!

Wij spiegelen hem voor dat als hij zo doorgaat met op deze wijze zijn schoenen te ruïneren, hij binnenkort blootsvoets zal moeten lopen.

Wangtak geeft op een goede dag zijn zakgeld voor de hele maand (bijna twee euro) in één dag uit aan wat modieuze hebbedingetjes: een veel te groot knalkleurig mouwloos basketbalhemd met enorme armgaten; en een exclusief-wijd glimmende sportshort, weliswaar op

de tweedehands markt op de kop getikt: maar nu zit hij de rest van de maand zonder zakgeld.

Elf kinderen in 2006.

De stichting sponsort in 2005 in totaal tien kinderen, waarvan vier meisjes. Met ingang van 2006 zal de stichting elf kinderen sponsoren. Van sommigen alleen het schoolgeld, van anderen ook de internaatkosten.

Voor Jigmet Tsetan, Diskit Chodon, Tsering Angmo, en Dechen Yangdol (rij 1) betaalt de stichting alleen het schoolgeld, en de bijlessen waar en wanneer nodig. Voor Stanzin Dolkar, Stanzin Gyurmed, en Kunga Zayoud (rij 2) betaalt de stichting schoolgeld en internaatkosten.

Norbuu, Galden, Getsok en Wangtak (rij 3) krijgen een toelage waaruit schoolgeld, internaatkosten en een deel 'overige kosten' (kleding, etc.) kunnen worden betaald.

Voor Galden, Getsok en Wangtak, hebben we de bijdrage 'overige kosten' met ingang van het komende seizoen verlaagd, omdat we menen, naar aanleiding van ons bezoek aan Zanskar in 2005, dat hun ouders een eigen bijdrage kunnen leveren. De bijdrage verschilt per gezin. Zo kan Palden, de vader van Getsok en Wangtak, ons inziens, een grotere eigen bijdrage leveren dan Phuntsok, de vader van Galden.

Volgend jaar willen we de dorpen gaan bezoeken waar de Shey-kinderen vandaan komen, om zelf een beter inzicht te krijgen in de financiële situatie van hun ouder of ouders.

Zoals elke keer als we bij de kinderen zijn, hebben we ook dit jaar gemerkt hoe belangrijk het is om hen toch, op zijn minst eens in de twee jaar, te ontmoeten.

Natuurlijk houden we door het jaar heen contact met brieven en telefoontjes en soms via vrienden en bekenden die afreizen naar de Himalaya, maar je krijgt pas echt een goed beeld als je met de kinderen kan praten, ze kan observeren, van dag tot dag met ze wonen. Zeker nu 'de vier' (Norbuu, Galden, Getsok, Wangtak) groter worden, wordt dat belangrijker. Ze moeten beslissingen gaan nemen over hun toekomst, keuzes maken, worden voor dilemma's geplaatst en hebben daarbij niet altijd voldoende steun van volwassenen om hen heen.

Het is erg prettig te merken dat de jongens ons in vertrouwen nemen, dat we steeds beter met ze kunnen praten.

Inmiddels weten we dat Galden met goede resultaten over is naar klas tien. Hij heeft zich onze aansporingen aangetrokken en heeft er een positieve invulling aan gegeven. Dat is erg fijn. De andere jongens doen het ook goed.

In Shey is er met sponsorgelden van onder andere een

Nederlands echtpaar (Tonny en Joop) een nieuwe school gebouwd, waardoor de kinderen niet meer in een gammele barak hoeven zitten. Dat is een hele verbetering.

Volgend jaar zullen we waarschijnlijk voor langere tijd in India zijn, en zullen we de kinderen in Shey meer aandacht kunnen geven. Dat kunnen jullie dan weer lezen in de volgende nieuwsbrief.